

| HILDE SANDVIK (UDG.): *Anders Sandøe Ørsted og den norske straffeloven av 1842* (Oslo Studies in Legal History), Dreyers Forlag/Akademisk Publisering 2017, 196 s., 299 NOK.

Afviklingen af den danske enevælde tog sin begyndelse med Kielerfreden, Eidsvollforfatningen og den svensk-norske personalunion i 1814. Den nye norske grundlov afskaffede dog ikke Christian V's *Norske Lov* fra 1687, der et langt stykke hen ad vejen var enslydende med den få år ældre *Danske Lov*. Retspraksis havde i begyndelsen af 1800-tallet ændret sig i overensstemmelse med den almindelige udvikling i Europa, men så meget desto tydeligere var det også blevet, at den almindelige lovgivning måtte ændres. Det var forudset i Eidsvollforfatningen, hvis § 94 tilsagde, at en ny „almindelig civil og criminel Lovbog skal foranstattes“. Denne løfteparagraf blev imidlertid for straffelovens vedkommende først opfyldt i 1842. I 1831 udfærdigede de to topembedsmænd og medlemmer af den norske lovkommission Jørgen Herman Vogt (1784-1862) og Jens Christian Berg (1775-1852) et udkast til en ny straffelov, og de valgte at sende det i høring hos blandt andre generalprokurør Anders Sandøe Ørsted i København. Det er interessant alene af den grund, at der i Norge altså ikke herskede en sådan modvilje mod alt dansk og enevældigt, at det forbød en sådan henvendelse. Det er imidlertid udtryk for mere end bare fraværet af modvilje.

Det er en af Hilde Sandviks hovedpointer i den (alt for) korte indledning, at der bag behovet for fornyelse af lovgivningen også lå en kontinuitet. Eidsvollforfatningens § 100 om trykkefrihed er gennem tiderne blevet holdt højt i ære som et forbillede også i Danmark, og det er dermed blevet overset, at den også er en fortsættelse af et grundlæggende princip fra Trykkefrihedsforordningen af 1799, som *ikke* blev sat ud af kraft i Norge i 1814, nemlig at lovene sætter rammerne for friheden. Trykkefrihedssager skulle i udgangspunktet afgøres ved domstolene og ikke af politiet, og forbeholdene er mange. „Trykkefrihed bør finde Sted“, står der i § 100, med mindre der tilskyndes til ærekrænkelser eller „Ulydighed mod Lovene, Ringeagt mod Religionen, Sædelighed eller de constitutionelle Magter“. Paragraffens afsluttende og ofte citerede punktum – „Frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og hvilken som helst anden Gjenstand ere Enhver tilladte“ – er nærmest en parafrase over en passage fra Trykkefrihedsforordningens § 26, peger Sandvik på. I praksis var der også efter 1814 snævre grænser for den politiske meningsudveksling i offentligheden, trykke- og forsamlingsfriheden. Den dramatiske kulmination fandt sted med „Torgslaget“ den 17. maj 1829, da en folkemængde, der på Torvet i Christiania ønskede at fejre årsdagen for Eidsvollforfatningen, blev spredt med magt.

Eidsvollforfatningens berygtede § 2, der forbød jøder og katolikker adgang til riget, var også en fortsættelse af dansk, enevældig lovgivning. Den huskes som „jødeparagraffen“, men det var forholdet til den romersk-katolske kirke, der tydeligvis var det mest påtrængende, fordi katolikkerne bedrev „Proselytmagerie“. Faren var „Frafald fra Statens offentlige Religion“, og den kom ikke fra jøderne, hvoraf der i øvrigt var lige så få i Norge som katolikker, nemlig næsten ingen. Lovkommissionen forsøgte at omsætte denne bestemmelse i konkrete paragraffer, som Ørsted forsynede med en meget lang kommentar, der er interessant, fordi den viser, at han i dette spørgsmål sådan set var helt på linje med den i loven indeholdte anti-katolicisme, men samtidig kunne se farerne for retssikkerheden. Han mente, at hele spørgsmålet hørte til „de Gjenstande, hvorved Straffelovgivningstheorien finder sig noget forlegen“ (s. 68), en fortryllende formulering, der har gyldighed ud over sin tid.

Ørsted identificerede hullerne, selvmotsigelserne og uklarhederne i det norske lovudkast, og man lyttede til ham i Norge: „I arbeidet med straffeloven fikk norske jurister hjelp av en dreven enevoldsjurist til å verne det frie Norges konstitusjonelle makter med en straffelov som trakk håndterlige grenser og hadde passe avskrekkende paragrafer. At de tok imot hjelp, viser hvor relevant Ørsteds overlegninger ble oppfattet av de norske juristene. De kunne valgt å avvise ham.“ (s. 30) Sandvik vier det meste af sin indledning til spørgsmålet om offentlighed og ytringsfrihed, det vil især sige udkastets kapitler „Om Majestætsforbrydelser“, „Om Forbrydelser mod den offentlige Myndighed“ og „Om Forbrydelser med Hensyn til Religionen“. Det var da også klart de spørgsmål, der var mest påtrængende fra 1830 og i de følgende år, men Ørsted gav også omhyggelige kommentarer til udkastets øvrige kapitler, og til glæde for danske og norske retshistorikere er de alle taget med i denne udgave sammen med hele lovudkastet, desværre kun dele af den endelige lov fra 1842, men til gengæld hele Trykkefrihedsforordningen af 1799.

Jes Fabricius Møller

| RUTH HEMSTAD, JES FABRICIUS MØLLER & DAG THORKILDSEN (RED.): *Skandinavismen - Vision og virkning*, Syddansk Universitetsforlag, Odense 2018, 318 s., 299 kr.

Denne antologien er redigert av norske Ruth Hemstad og Dag Thorkildsen, og danske Jes Fabricius Møller. Boken bringer noe nytt, og den har ikke ubetydelige islett av fremtidsvisjoner for forskning på det skandinaviske feltet. Og det at et nytgitt forskningsarbeid peker